

II. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА КРИМІНОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ

УДК 343:340.65

Катеринчук К. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права і процесу,
Навчально-науковий Юридичний інститут
Національного авіаційного університету, м. Київ

ПРОБЛЕМИ ДЕФІНІЦІЇ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЗДОРОВ'Я У ВІТЧИЗНЯНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Досліджено визначення змісту понять та проблеми термінології у порівнянні з нормами чинного Закону України – Кримінального кодексу України 2001 року із положеннями підзаконного акта – «Правилами судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень», затвердженими наказом МОЗ України № 6 ще у 1995 році. Здійснено аналіз ознак тілесних ушкоджень та наведено власне бачення щодо вдосконалення закону про кримінальну відповідальність, а саме злочинів проти здоров'я особи розділу II Особливої частини Кримінального кодексу України.

Ключові слова: здоров'я особи, злочин, тілесні ушкодження, катування, побой, мордування.

Постановка проблеми. Конституція України проголошує найвищою соціальною цінністю, крім життя, ще й здоров'я особи (ст. 3) та покладає на державу обов'язок забезпечувати охорону цих прав (ст. 49). Хоч положення Кримінального кодексу України (далі – КК України) ґрунтуються на Конституції України та загальноновизнаних принципах і нормах міжнародного права (ч. 1 ст. 3 КК України), але все ж таки містять певні невідповідності та недоліки. Однак, попри важливість цієї проблеми, положення деяких підзаконних актів у теперішній час перебувають у несумісності з чинним Кримінальним кодексом України, як і самі норми цього Закону України подекуди можуть сприйматися неоднозначно, що є значною прогалиною кримінального права.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною базою дослідження зазначеної проблеми стали праці вітчизняних та зарубіжних фахівців з кримінально-виконавчого права, кримінології, кримінального права, зокрема: Александрова Ю. В., Андрушка П. П., Бажанова М. І., Бауліна Ю. В., Брайніна Я. М., Власо-

ва І. С., Волкова Б. С., Вороб'я П. А., Гаухмана Л. Д., Галахової А. В., Глистіна В. К., Гришука В. К., Джужі О. М., Дідика С. Є., Дагеля П. С., Квасневської Н. Д., Кваши О. О., Коржанського М. Й., Кудрявцева В. В., Кузнецова В. В., Кульберга Я. М., Лихової С. Я., Мамчура В. М., Мартіросяна А. Г., Матвійчука В. К., Матишевського П. С., Мельника М. І., Навроцького В. О., Осадчого В. І., Панова М. І., Піонтковського А. А., Рашковської Ш. С., Савченка А. В., Сміха В. В., Сташиса В. В., Тація В. Я., Тяжкової І. М., Хавронюка М. І., Фойницького І. Я., Шакуна В. І., Шаргородського М. Д., Шимко Т. М. та ін.

Мета статті. Встановлення проблемних питань дефініції злочинів проти здоров'я у вітчизняному законодавстві та окреслення шляхів їх подолань.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи статті КК України «Розділ II. Злочини проти життя та здоров'я, які передбачають і кримінальну відповідальність за заподіяння шкоди здоров'ю особи», ми виокремлюємо найбільш поширений суспільно небезпечний наслідок – тілесні ушкодження. За своїми об'єктивними ознаками склади злочинів, що передбачають кримінальну відповідальність за заподіяння тілесних ушкоджень, належать до матеріальних складів, адже передбачають не лише наявність суспільно небезпечного діяння, але й настання певних наслідків. Наслідком будь-якого тілесного ушкодження є та шкода, яка спричиняється здоров'ю потерпілого винними діями суб'єкта злочину. Як зазначають науковці, «об'єктивна сторона тілесних ушкоджень являє собою значну складність для аналізу, тому що різноманітні не лише самі дії, якими спричиняються тілесні ушкодження, досить різний і характер шкоди, заподіяної здоров'ю» [1, с. 16].

Не менш дискусійним є питання застосування певних термінів. В юриспруденції тілесні ушкодження розрізняють за ступенем тяжкості: тяжке (ст. 121 КК України), середньої тяжкості (ст. 122 КК України) та легке (ст. 125 КК України).

Відповідно до ч. 1 ст. 121 КК України до тяжкого тілесного ушкодження належить ушкодження, небезпечне для життя в момент заподіяння чи таке, що спричинило втрату будь-якого органа або його функцій, психічну хворобу, інший розлад здоров'я, поєднаний зі стійкою втратою працездатності не менш як на од-

ну третину, переривання вагітності, непоправне знівечення обличчя.

Як випливає зі змісту ч. 1 ст. 122 КК України, до середньої тяжкості належить таке тілесне ушкодження, що не є небезпечним для життя і не потягло за собою наслідків, передбачених у ст. 121 КК України, але при цьому спричинило тривалий розлад здоров'я або значну стійку втрату працездатності менш як на одну третину.

У ст. 125 КК України законодавець розрізняє легке тілесне ушкодження (ч. 1) та легке тілесне ушкодження, що спричинило короткочасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності (ч. 2). Досліджуючи ознаки тілесних ушкоджень, що визначені законодавцем у відповідних статтях КК України, пропонуємо зосередити увагу на тих, які викликають найбільше дискусій.

Порівнюючи норми чинного Закону України – КК України 2001 року із положеннями підзаконного акта – «Правилами судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень», затвердженими наказом МОЗ України № 6 ще у 1995 році [2] (далі – Правила 1995 р.), можна звернути увагу на певні невідповідності у цих документах. Наприклад, у тексті Закону однією з кваліфікуючих ознак тяжкого тілесного ушкодження (ст. 121 КК України) названа небезпека для життя в момент заподіяння. Також застереження щодо обов'язкового зв'язку кінцевих наслідків ушкодження із часом його спричинення у п. 2. 1.1 а) Правил 1995 р. немає, хоча з подальших (у п. 2. 1. 2) роз'яснень випливає, що небезпечними для життя є ушкодження, які в момент заподіяння (завдання) чи в клінічному перебігу через різні проміжки часу спричиняють загрози для життя явища (п. 2.1.3 о) та які без надання медичної допомоги, за звичайним своїм перебігом, закінчуються чи можуть закінчитися смертю.

У Правилах 1995 р. також визначені незагрозливі для життя ушкодження, що належать до тяжких за кінцевим результатом та наслідками: втрата будь-якого органа чи втрата органом його функції – втрата зору, слуху, язика, руки, ноги і репродуктивної здатності. Більше всього непорозумінь виникає під час віднесення тілесних ушкоджень до тяжких за ознакою «втрата органа», якщо йдеться про втрату одного з парних органів – одного ока, нирки, яєчка.

Наприклад, таке питання вирішувалось у судовому порядку Збаразьким районним судом Тернопільської області. У судовому засіданні обвинувачений заявив клопотання, яке підтримав його захисник, про призначення у цій справі комплексної судово-медичної експертизи, на вирішення якої поставити перед експертами запитання, чи втрата одного яєчка з придатком є втрата частини цільного органа (праве та ліве яєчко з придатками), чи є втратою органа, яке вже не зможе виконувати функцію репродуктивної здатності до запліднення. У разі збереження основної функції органа (після втрати його частини правого яєчка з придатками) – наявність репродуктивної здатності до запліднення, чи можна травму правого яєчка віднести до середньої тяжкості тілесних ушкоджень [3].

Наголошуємо, що у ст. 121 КК України йдеться про «будьякий орган», у ній не вказано, він парний чи непарний. Оскільки у цьому контексті «орган» – поняття не юридичне, він не має юридичних ознак чи показників, то слід завжди виходити з медико-біологічного визначення органа як функціональної системи організму, а саме: органом людського організму є його частина або цілісне утворення, що має свою певну, лише йому належну форму, будову, функцію, розвиток і положення. Він являє собою систему різних тканин, з яких одна чи кілька домінує і визначає саме його специфічну будову та функцію. Оцінювати анатомічну втрату органа чи втрату органом його функції експерт зобов'язаний відповідно до вимог ст. 121 КК України: втрата одного очного яблука являє собою втрату органа; втрата зору на одне око являє собою втрату органом його функції; втрата одного яєчка являє собою втрату органа; втрата слуху на одне вухо являє собою втрату органом його функцій. Такий підхід цілком науково обґрунтований положеннями, що впливають із поняття «орган». До речі, в Російській Федерації так оцінюють втрату органа з 1996 року.

Психічна хвороба, як результат спричинення шкоди здоров'ю внаслідок дії фактора зовнішнього середовища, належить до тяжких тілесних ушкоджень. У Правилах 1995 р. вказано (зокрема у п. 1.2) на вплив ушкоджуючого психічного фактора, без будь-яких роз'яснень, що слід розуміти під психічною травмою – сварку, конфлікт, бійку, переляк, стрес; як і хто її діагностує, які є для цього об'єктивні дані та експертні можливості. У спеціаль-

ній літературі різних років науковці використовували терміни: «психічний розлад», «душевна хвороба», «психічна хвороба», «психічне захворювання». У ст. 1 Закону України «Про психіатричну допомогу» зазначено, зокрема, що психічними розладами є розлади психічної діяльності, визнані такими згідно з чинною в Україні Міжнародною статистичною класифікацією хвороб, травм і причин смерті [4]. Терміни «психічна хвороба», «психічне захворювання» є синонімічними. Термін «душевна хвороба» є застарілим, він застосовувався у КК України 1960 року як одна з ознак тяжкого тілесного ушкодження. У КК України 2001 року він був замінений на термін «психічна хвороба». А термін «психічні розлади» не можна відносити до психічної хвороби, тому вони не належать до ознак тяжкого тілесного ушкодження. Крім того, підтримуємо думку Завальнюка А. Х., що законодавство України повинно додержуватись єдиної термінології для запобігання неправильному розумінню та тлумаченню поняття «психічна хвороба», оскільки в науковій літературі вживається саме така назва хвороб головного мозку, які проявляються різноманітними розладами психічної діяльності [5].

Наступною ознакою тяжкого тілесного ушкодження є розлад здоров'я, поєднаний зі стійкою втратою працездатності не менш як на одну третину, навколо якої тривалий час точилися наукові і правові дискусії. Наприклад, Ной І. С. загалом наполягав, що «ознака втрати працездатності введена в законодавство необгрунтовано. По-перше, відсутні науково обгрунтовані дані, які могли бути покладені в основу класифікації ступеня втрати працездатності як результату злочинних посягань проти здоров'я; по-друге, втрата працездатності, як критерій класифікації тілесних ушкоджень, не може сприяти справедливому визначенню винності особи, що заподіяла тілесне ушкодження, тому що практично неможливо або досить важко заздалегідь передбачити, якого ступеня буде втрачена працездатність потерпілого від спричиненого йому тілесного ушкодження» [6, с. 77].

Поняття «розлад здоров'я» стосовно тимчасової та стійкої втрати працездатності не однозначне, а тому йому у Правилах 1995 р. необхідно дати адекватне роз'яснення. Під розладом здоров'я треба розуміти будь-яке порушення нормальної діяльності організму або хворобливий процес, які безпосередньо викликані

тілесним ушкодженням. Останнє може і не супроводжуватись розладом здоров'я. Розлад здоров'я може бути короткочасним (тимчасовим), тривалим (довгочасним) і постійним (стійким).

У теперішній час у диспозиціях окремих статей КК України (ч. 1 ст. 121 і 122, ч. 2 ст. 125), де йдеться про стійку втрату працездатності та її розмір як кваліфікуючу ознаку тяжкості тілесного ушкодження, немає чіткого визначення: втрата якої саме працездатності мається на увазі – загальної чи професійної, а в ст. 125, крім того, – втрата тимчасова чи стійка? Допущені у цих статтях Закону неточності медичного характеру необхідно виправити. Зокрема, у диспозиції ст. 121 КК України замість словосполучення «зі стійкою втратою працездатності» повинно бути «зі стійкою втратою загальної працездатності»; у ст. 122 замість «значну стійку втрату працездатності» треба вказати «значну стійку втрату загальної працездатності»; у ст. 125 КК України замість «незначну втрату працездатності» зазначити «незначну стійку втрату загальної працездатності».

Одним із юридичних критеріїв тяжкого тілесного ушкодження (ст. 121 КК України) є непоправне знівечення обличчя, яке належить до найважливішої характеристики анатомічного та фізіологічного вигляду людини. Нагадаємо, що Правила 1995 р. окреслюють такі межі знань та правові аспекти компетенції судово-медичного експерта з цього приводу: «Судово-медичний експерт не кваліфікує ушкодження обличчя як знівечення, оскільки це поняття не є медичним... Експерт зазначає, що ушкодження може бути розцінене як тяжке, якщо буде визнане таким, що знівечило обличчя».

Теорія кримінального права та науковці в цій сфері припускають, що знівеченням обличчя вважається тоді, коли воно має неприємний, огидний зовнішній вигляд (наприклад, відсутність носа або губ). Тяжкість шкоди у разі знівечення обличчя зумовлена не тільки і не стільки фізичною шкодою, скільки психічною травмою, оскільки ця обставина принижує потерпілого, викликає у нього тяжкі душевні переживання, муки [7, с. 45], і, як зазначав Загородніков М. І.: «...ставити потерпілого в такі умови, що його перебування серед інших людей може виявитися неприємним для оточуючих» [8, с. 57–58]. Ця позиція авторів заслуговує на увагу, однак не визначає критерії знівечення і на кого поклада-

ється обов'язок це встановлювати. У межах порушеної проблеми підлягає з'ясуванню низка питань, які вимагають однозначної відповіді; а саме: де проходять межі обличчя, що означає його знівечення, хто і як повинен визначати ступінь тяжкості неправних наслідків ушкоджень обличчя, як і хто повинен оформляти відповідний документ тощо.

Правила 1995 р. фактично забороняють судово-медичному експерту кваліфікувати неоправне ушкодження обличчя як знівечення, «оскільки це поняття не є медичним», юридичного поняття «знівечення обличчя» також немає, а яким воно є не унормовано. Авдєєв М. І. зазначає, що це поняття загальнолюдське, естетичне, тобто таке, яке задовольняє вимоги естетики – науки, що вивчає виразні форми, які відповідають уявленням про прекрасне, потворне, величне, підле тощо [9].

У медицині та юриспруденції не існує критеріїв, на підставі яких можна було б у кожному конкретному випадку вирішувати питання про наявність чи відсутність знівечення обличчя. Поняття «знівечення» відноситься тільки до обличчя, тобто до людського образу, подоби, фізіономії. На думку Киренка С. Г., неоправне знівечення можливе не лише обличчя, а й інших частин тіла людини. У випадках знівечення спини, рук або інших частин тіла людина буде почувати себе пригнічено, переживати, що не може носити відкритий одяг, активно з усіма іншими займатися спортом, ходити на пляж та ін., тому цю ваду слід усунути і визнати, що знівеченим у разі тілесних ушкоджень може бути не лише обличчя, а й інші частини тіла і віднести подібні випадки до тяжких тілесних ушкоджень. Тим самим автор пропонує доповнити частину першу статті 121 КК України наступною ознакою тяжкого тілесного ушкодження, як неоправне знівечення обличчя або тіла [7, с. 45–48]. Дійсно, змінювати, знівечувати зовнішність людини можуть, наприклад, деформація хребта, кінцівки, нерухомість внаслідок анкілозів у суглобах кінцівки та інші дефекти. Однак закон передбачає лише знівечення обличчя, яке може статися внаслідок механічних його ушкоджень, опіків полум'ям, струмом, корозивними хімічними сполуками, радіаційних уражень тощо.

Ми вважаємо, що для усунення зазначених суперечностей необхідно доповнити відповідний розділ Правил 1995 р. вказів-

кою на анатомічні межі обличчя (враховуючи і вушні раковини), визначенням поняття «знівечення», роз'ясненням, хто і яким чином повинен встановлювати міру спотворення обличчя і кінцевий ступінь тяжкості тілесного ушкодження. Якщо знівечення обличчя – загальнолюдське, побутове, естетичне поняття, то чому правознавці можуть і мають право на визначення непоправних наслідків ушкодження обличчя його знівеченням, а лікар – судово-медичний експерт, який має спеціальну медичну підготовку, вивчав і знає анатомію, фізіологію і функцію обличчя і його окремих органів і частин, володіє тими самими загальнолюдськими поняттями про спотворення органів і тканин, позбавлений права допомогти правоохоронним органам чи суду правильно визначити наявність або відсутність знівечення обличчя у потерпілої особи [10]. За нашим обґрунтованим переконанням, для усунення процесуальних суперечок потрібно передбачити у Правилах 1995 р. право судово-медичного експерта визначати остаточно ступінь тяжкості тілесного ушкодження у випадках явного безсумнівного післятравматичного знівечення обличчя.

Російський законодавець, російські вчені [11] та білоруські науковці [12, с. 8–9] виділяють ще один з наслідків тяжкого тілесного ушкодження, який невідомий теорії та практиці кримінального права – це захворювання на наркоманію та токсикоманію. Можна погодитися з думкою науковців та позицією російського законодавця, що захворювання на наркоманію та токсикоманію внаслідок примусового вживання наркотичних засобів та подальшого розвитку у потерпілої особи хворобливої залежності слід розглядати як один із суспільно небезпечних наслідків тяжкого тілесного ушкодження.

Критерії тілесних ушкоджень середньої тяжкості в ст. 122 КК України не рівнозначні, але головними з них є ушкодження, що спричинили тривалий розлад здоров'я, та такі, які викликали значну стійку втрату працездатності менш як на одну третину. Це вимагає більш чіткого роз'яснення у Правилах 1995 р. поняття «розлад здоров'я», його відмінності від тимчасової, короткочасної чи стійкої втрати працездатності. Оскільки законодавець увів у ст. 122 КК України термін «значна стійка втрата працездатності», то і відповідний пункт Правил 1995 р. вимагає зміни редакції [5]. Правила повинні дати чітку вказівку експерту, яким

директивним документом України слід користуватися під час визначення розмірів стійкої втрати загальної працездатності, вказівка на необхідність керуватись документами МСЕК носить загальний характер.

Дискусійними також є питання юридичної та медичної кваліфікації ознак легких тілесних ушкоджень. По-перше, визначення легкого тілесного ушкодження (ч. 1 ст. 125 КК України) у Правилах 1995 р. містить незрозумілу термінологію. Так, легке тілесне ушкодження, що не спричинило короточасного розладу здоров'я чи незначної стійкої втрати працездатності, – це ушкодження, що має незначні скороминущі наслідки, тривалістю не більш як шість днів. Правилами 1995 р. не уточнено, що належить розуміти під словосполученням «незначні скороминущі наслідки». Формальна логіка підказує, що якщо у ч. 2 ст. 125 КК України йдеться про «легке тілесне ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я...», то у ч. 1 цієї ж статті мається на увазі легке тілесне ушкодження, що не спричинило короточасного розладу здоров'я. По-друге, у ч. 2 ст. 125 КК України «незначну втрату працездатності» потрібно замінити на «незначну стійку втрату загальної працездатності», адже однією з ознак тяжкого (ч. 1 ст. 121 КК України) та середньої тяжкості тілесного ушкодження (ч. 1 ст. 122 КК України) законодавець визначає саме розлад здоров'я, поєднаний зі стійкою втратою працездатності, тобто в обох випадках використовує термін «стійка».

Під час визначення тривалості тимчасового розладу здоров'я експерт зобов'язаний керуватись терміном, необхідним для вивчення чи загоєння ушкоджень в їх звичайному перебігу, виходячи із загальномедичних показників. Така оцінка легких тілесних ушкоджень буде цілком відповідати змісту диспозиції ст. 125 КК України, а також медичним положенням щодо впливу механічної чи іншої травми на функціонування різних систем організму та його реакцій на неї. Тілесне ушкодження або викликає розлад здоров'я або ні. Розлад здоров'я до 6 діб все ж є розладом і його треба враховувати. Зазначений підхід до оцінки легких тілесних ушкоджень сприятиме ще й боротьбі зі злочинами, спрямованими проти здоров'я людини.

Висновки. Отже, дослідження сучасного законодавства України щодо ознак тілесних ушкоджень свідчить про те, що підза-

конні нормативно-правові акти у цій сфері не повною мірою відповідають положенням чинного КК України.

Вважаємо, що юридичні критерії тяжких тілесних ушкоджень у Правилах судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень від 1995 р. повинні максимально точно відповідати диспозиції ст. 121 тексту чинного КК України. Це стосується й диспозицій інших статей щодо злочинів проти життя та здоров'я особи.

З метою подальшого вдосконалення законодавства України пропонуємо розробити нормативно-правовий акт для встановлення розмірів стійкої втрати загальної працездатності і затвердити разом зі змінами до Правил судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень від 1995 р. (у новій, адаптованій до положень КК України редакції) як єдиний документ.

Список використаних джерел

1. Дубовец П. А. Ответственность за телесные повреждения по советскому уголовному праву. Москва: Юридическая литература, 1964. 159 с.
2. Правила судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень / МОЗ України. 17.01.95 р. № 6. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0255-95>.
3. Єдиний державний реєстр судових рішень: постанова Збарзького районного суду Тернопільської області від 10.10.16 р. № 598/922/13-к. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/61887922>.
4. Про психіатричну допомогу: Закон України від 22.02.00 р. № 1489-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 19. Ст. 143. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1489-14>.
5. Завальнюк А. Х. Про необхідність внесення корективів у правила кваліфікації тяжкості тілесних ушкоджень. *Український судово-медичний вісник*. 2004. № 2 (16). С. 32–34.
6. Ной И. С. Критерии умышленного тяжкого телесного повреждения безотягающих обстоятельств по УК РСФСР. *Ученые записки Саратовского юридического института им. Д. И. Курского*. Саратов. 1959. Вып. VIII. 143 с.
7. Киренко С. Г. Проблеми захисту прав неповнолітніх кримінальним законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2002. 200 с.
8. Загородников Н. И. Преступления против здоровья. Москва: Юридическая литература, 1969. 166 с.
9. Авдеев М. И. Судебно-медицинская экспертиза живых лиц. Москва: Медицина, 1968. 376 с.

10. Завальнюк А. Х., Юхимець І. О., Кравець О. Ф. Судово-медичні погляди на оцінку непоправних наслідків травмування обличчя. *Судово-медична експертиза*. 2016. № 1. С. 31–34.

11. Векселенко В., Галукова В. Уголовно-правовой анализ понятия «вред здоровью». *Уголовное право*. 2007. № 1. С. 7–11.

12. Терещенко Т. Г. Умышленное причинение тяжкого телесного повреждения: уголовно-правовая и криминологическая оценка: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Минск, 2013. 23 с.

Катеринчук К. В.

ПРОБЛЕМЫ ДЕФИНИЦИИ ПРЕСТУПЛЕНИЙ ПРОТИВ ЗДОРОВЬЯ В ОТЕЧЕСТВЕННОМ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЕ

Исследованы проблемы терминологического аппарата при сравнении норм ныне действующего Уголовного кодекса Украины 2001 года с положениями подзаконного акта – «Правилами судебно-медицинского определения степени тяжести телесных повреждений», утвержденными приказом МОЗ Украины № 6 еще в 1995 году. Осуществлен анализ признаков телесных повреждений и приведено собственное видение относительно усовершенствования закона об уголовной ответственности, а именно преступлений против здоровья человека, предусмотренных разделом II Особенной части Уголовного кодекса Украины.

Ключевые слова: здоровье человека, преступление, пытки, телесные повреждения, побои, истязание.

Katerynychuk K. V.

THE PROBLEMS OF THE DEFINITION OF CRIMES AGAINST HEALTH IN THE DOMESTIC LEGISLATION

In the paper, the problems of the terminological apparatus are examined when comparing the norms of the current Criminal Code of Ukraine of 2001 with the provisions of the by-law – «The Rules for Forensic Medical Determination of the Severity of Bodily Injuries» approved by the order of the Ministry of Health of Ukraine No. 6 in 1995. The analysis of the signs of bodily injuries has been carried out and its own vision regarding the improvement of the law on criminal responsibility, namely crimes against human health, provided for in Part II of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine.

Consequently, the study of modern Ukrainian legislation on the signs of bodily harm shows that subordinate regulations in this area are not in full compliance with the provisions of the current Criminal Code of Ukraine.

We believe that the legal criteria for serious bodily injuries in the Rules of court and medical determination of the degree of bodily injuries gravity from 1995 should be in the highest rank appropriate to the disposition of Article 121 of current Criminal Code of Ukraine. This also applies to dispositions of other articles on crimes against human life and health.

Key words: human health, crime, torture, bodily harm, beatings.